

Шума В. І.

студентка ПД-31

юридичного факультету,

Західноукраїнський національний університет

Гордієнко С.Г.,

професор кафедри безпеки та правоохоронної діяльності, д.ю.н., доц.,

Західноукраїнський національний університет

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ДЕРЖАВНУ ТАЄМНИЦЮ

У сучасних умовах розвитку України питання захисту державної таємниці набуває особливої актуальності. Повномасштабна військова агресія Російської Федерації, активізація діяльності іноземних спецслужб, стрімкий розвиток цифрових технологій та постійні загрози національній безпеці значно підвищують суспільну небезпеку злочинів, пов'язаних із розголошенням або незаконним використанням секретної інформації. За таких умов держава повинна забезпечувати не лише належний рівень охорони інформації з обмеженим доступом, але й ефективне застосування кримінального законодавства щодо осіб, які порушують встановлений порядок її збереження. Саме тому важливого значення набуває правильна кваліфікація злочинів, що посягають на державну таємницю.

Державна таємниця є одним із найважливіших об'єктів кримінально-правової охорони. Відповідно до законодавства України до неї належать відомості у сферах оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національним інтересам держави. Належний захист таких відомостей є необхідною умовою забезпечення суверенітету України, її територіальної цілісності та обороноздатності.

Кримінальний кодекс України встановлює відповідальність за низку злочинів, пов'язаних із посяганням на державну таємницю. До них належать розголошення державної таємниці, втрата документів або матеріалів, що містять державну таємницю, а також передача чи збирання відомостей, що становлять державну таємницю. Однак практика застосування відповідних норм свідчить про наявність численних проблем, які виникають під час кваліфікації таких діянь.

Однією з найскладніших проблем є визначення об'єктивної сторони злочину. Для притягнення особи до кримінальної відповідальності необхідно встановити факт розголошення саме тих відомостей, які офіційно віднесені до державної таємниці. На практиці це нерідко викликає труднощі, оскільки інформація може частково втрачати актуальність або змінювати ступінь секретності. Крім того, часто виникають ситуації, коли особа поширює відомості, не усвідомлюючи, що вони містять державну таємницю. У таких випадках важливого значення набуває правильна оцінка всіх фактичних обставин справи.

Особливу складність становлять злочини, вчинені з використанням сучасних інформаційних технологій. Сьогодні передача секретної інформації може здійснюватися за допомогою електронної пошти, соціальних мереж, месенджерів або хмарних сервісів. Такий спосіб поширення інформації значно ускладнює процес доказування, оскільки правоохоронним органам необхідно встановити джерело передачі відомостей, коло осіб, які отримали доступ до інформації, а також можливі наслідки такого розголошення. Саме тому питання цифрової безпеки стають невід'ємною складовою боротьби зі злочинами проти державної таємниці.

Не менш важливою є проблема встановлення суб'єктивної сторони злочину. Для правильної кваліфікації необхідно визначити форму вини особи, її мотиви та мету. Розголошення державної таємниці може бути як

умисним, так і необережним. Наприклад, посадова особа може свідомо передати секретні відомості стороннім особам або ж допустити їх витік через недбале ставлення до службових обов'язків. Від правильного встановлення психічного ставлення особи до своїх дій залежить остаточна правова оцінка вчиненого діяння.

Важливою проблемою залишається відмежування розголошення державної таємниці від державної зради. В умовах воєнного стану така проблема набуває особливого значення. Якщо особа передає секретну інформацію представникам іноземної держави з метою завдання шкоди суверенітету чи обороноздатності України, її дії можуть кваліфікуватися як державна зрада. Натомість відсутність спеціальної мети може свідчити про наявність складу іншого злочину. Саме тому правоохоронним органам необхідно ретельно досліджувати мотиви поведінки винної особи та обставини вчинення правопорушення.

Окремої уваги заслуговує проблема розмежування складів злочинів, передбачених статтями 328, 329 та 330 Кримінального кодексу України. Незважаючи на те, що всі вони пов'язані з державною таємницею, кожен із цих злочинів має власні особливості. Помилки при визначенні об'єкта посягання, форми вини чи способу вчинення злочину можуть призвести до неправильної кваліфікації та порушення принципу законності.

Суттєві труднощі виникають також при визначенні тяжких наслідків як кваліфікуючої ознаки злочину. Законодавство не містить чіткого переліку таких наслідків, тому їх оцінка здійснюється з урахуванням конкретних обставин справи. Це створює певну неоднозначність у правозастосовній практиці та може спричиняти різні підходи судів до вирішення аналогічних справ.

Сучасні проблеми кваліфікації злочинів, що посягають на державну таємницю, значною мірою пов'язані з динамічним розвитком інформаційних технологій та зміною характеру загроз національній

безпеці. Законодавство не завжди встигає адаптуватися до нових способів вчинення злочинів, що створює труднощі для правоохоронних органів і судів. Саме тому необхідним є постійне вдосконалення нормативно-правової бази та вироблення єдиної судової практики.

Отже, злочини, що посягають на державну таємницю, становлять серйозну загрозу для національної безпеки України. Правильна кваліфікація таких діянь має важливе значення для забезпечення принципу невідворотності кримінальної відповідальності та ефективного захисту державних інтересів. Подолання існуючих проблем можливе шляхом удосконалення законодавства, підвищення професійної підготовки працівників правоохоронних органів та адаптації правових механізмів до сучасних викликів інформаційного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.
3. Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994 № 3855-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 16. Ст. 93.
4. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : ВД «Дакор», 2024. 1384 с.
6. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. Харків : Право, 2023. 768 с.
7. Хавронюк М. І. Кримінальне право України. Особлива частина : навч. посіб. Київ : Істина, 2023. 656 с.

8. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право : навч. посібник. Київ : Ваіте, 2023. 944 с.

9. Борисов В. І. Злочини проти основ національної безпеки України: проблеми кваліфікації та відповідальності. Право України. 2023. № 5. С. 25–37.

10. Шепітько В. Ю. Проблеми розслідування злочинів, пов'язаних із розголошенням державної таємниці. Вісник Національної академії правових наук України. 2024. № 2. С. 112–121.